

A'
TSÁSZÁRI és KIRÁLYI FELSÉG'
ENG E D E L M É V E L.

(33.)

Költ *Bétsben*, sz. György - Havának
(Áprilisnek) 25-dik napján. 1794-dik
Elsztendőben.

Brüsszel Városának *Lovániumi* Kapu-
jánál, mellyen bé-ment 9-dik Aprilisben
a' Ts. K. Felség, egy Győzedelmi-kapu
vólt fel-állítva, illy homlok-írással:

CAESAR ADEST
FRENDENT GALLI.

Ápr. 12-dik napján dél előtti tizenegy
óra tájban ajánltatott bé a' szokásban lévő
bor-ajándék *Brüsszelben*, ő Ts. K. Felsé-
gének, egy szép ifjú Leány által, a' ki
Amor' tzimereivel ékeskedett. A' bor, két
hordókban vólt. Mindenik hordó, nyóltz

P p

nyóltz lovas igen pompás szekéren vitetett. A' szekerek előtt leg. elől mentek a' lovas Polgár - Katonák, trombita harsogás, és dob szó alatt. Egy csoport Ifjúság is díszeskedett, *Amor* módra öltözködve, és tzimerezve, a' szekerek előtt, a' Tzéheken, és a' gyalog Polgár-Katonaságon kívül. Követte a' szekereket különbkülönbféle hintók' soksága, mellyeken ültek a' *Brüsszeli* Magistrátuális személyek, és más *Belgyio-mi* Fő Városoknak Küldöttjeik.

Hadi Környűlállások.

Austriai - Lombárdiának Gubernátora, 's Kapitánya, és az *Olasz-Országban* lévő Ts. Kir. Sereg' Fő-Vezérje *Ferdinánd* Fő-Hertzeg, következő értelmű Tudósítást bocsátott *Bétsbe* April. 12-dik napján:

„Ötödik Áprilisben fel-kerekedett *Mentonetől* egy *Frantzia* Sereg-őztály, 's nem hajtván semmit a' *Genuai* Közönséges Társaság' neutralitássára, be-rontott annak földjére, *Vintimigliánál* erőszakosan. Két szakaszra oszolván az ellenséges csoport, egyik szakasz balra fordúlt, 's *Piemontban* a' *Dolce-Aquai* tanyát el-foglalta, és még elébb is akart nyomulni *Tenda* felé; de *B. Conti* Ts. Kir. Feldmarsall-Lieutenant által vissza-nyomatott valamennyire April. 9-dikén; a' másik tsapat ellenben a' *Genuai* földnek tenger-széli mellyékén mind addig ment, míg az *Onegliai* Hertzegségbe ért — melly, a' *Genuai* Közöns. Társaság' Kerüle-

tében fekszik ugyan, de a' *Szárdiniai* Korona alá tartozik — 's *Oneglia* Városát, melyből az örizeten vólt kevés Katonaság; minden Lakosokkal együtt, a' szomszéd hegyre vette magát, el-foglalta. Ugyan azon egy időben, *Nizzától* fogva a' *Cenis* hegyéig, minden Katona - tanyákat megtámadták a' Frantziák. — Minthogy a' *Genuai* földről, különbkülönbféle úton ki-ronthat az Ellenség a' mezőségre, és *Olasz*-Országba: erre nézve, *Ferdinánd* Fő-Hertzeg' rendelkezéséből, *Pávia* Városához sereglett-öszve Áprilisnek 12-dikén a' Katonaság; *Alexandriába*, és *Tortonába* pedig a' *Nádasdy*, és *Antal* Fő-Hertzeg' Regementjeikből, 's a' *Károlyvári* Határ-örzők közzül két két — mind-öszve hat Batalionok parantsoltattak; hogy onnan, a' környül-állásokhoz képest, elébb is nyomúlhassanak a' *Genuai* szélek felé.

Áprilisnek 16-dikán költ Tudósítása szerént *Ferdinánd* Fő-Hertzegnek, megfészkelte magát a' Frantziáság *Oneglia* Városánál.

A' *Genuai* földre lett bé-menetelek' alkalmatosságával a' Frantziáknak, egy jelentést tétettek közönségessé: Ifjabb *Robespierre*, *Salicetti*, és *Ricord* Nemzet-Gyűlési Kommisszáriusok, mellyben azt akarták el-hitetni a' *Genuai* Néppel; hogy ők koránt sem ellenséges szándékból hatottak által annak határain; hanem inkább

azért, hogy az egyesült Hatalmasságok ellen, védelmére lehessenek *Genuának*, melyet amazok, a' *Szárdiniai* Királyévá akartak tenni, olly véggel, hogy onnan könnyű által-útjuk lehessen *Frantzia* Ország-nak déli részeibe.

Piemontba, a' *Genevai* hegyen által is bé-tsapott egy *Frantzia* Sereg - osztály, *Brianconból*; és ki-prédálta *Cesena* Városát. Más nap tüzes tsata volt *Bollenánál*, melyben először ugyan kéntelenítették a' *Pedemontziumi* Sereg-osztályok el-hagyni tanyáikat; de annakutánna ismét vissza-kapták.

Turinból, Áprilisnek 9-dikén. — „Hogy hijjába-valóvá tétethessen a' *Frantziáknak* *Saorgio* Várunk ellen való szándéka: 30 Batalionok parantsoltattak az ott lévő tábornak erősebbítésére.”

„Némelly magános Levelek érkeztek ide *Korfszikából*, a' mellyek bizonyosnak állítják, *Basztia* Városának, az egyesült Anglusok, és *Korfszikai* Nem-Jákobinusok által lett meg-vétettetését; melly szerént, nem vólna már most, *Calvi* Városán kívül semmi egyéb nevezetes Erösség a' *Frantzia* Repubiikánusoknak hatalmokban.”

Livornóból, Áprilisnek 11-dikén. — „*Spanyol*-Ország-nak *Carthagenai* ki-kötő helyéből, tizeneggy napok alatt érkezett ide, *Langara* Spanyol Vitze - Admirális' kormányozása alatt egy hajós Sereg, melly áll: 9 első nagyságú vagy lineabéli hajók-

ból, négy fregátokból vagy közép-szerű hajókból, és 3 úgy-nevezett brigantinokból. — Kuriozítás' kedvéért, ide iktatjuk a' hajók' neveiknek, Kapitánnyaiknak, ágyúiknak, és Embereiknek laistromát:

Első nagy hajók. Kapitányok.	Ágyúk.	Emberek.
La Regina Luisa Sesses	112. —	1098.
San Giovanni Apoda	74. —	595.
Il Vincitore Grandallara	74. —	574.
San Francesco di Ruiz	74. —	555.
Paola		
Santo, Agostino Villavicencio	74. —	553.
L' Oriente Ristori	74. —	544.
Il Bahama Orambrun	74. —	585.
Il S. Giovacchino Ezguerra	74. —	588.
San Fulgenzio Valde	64. —	522.
Fregátok.		
La Diana Martinez	34. —	362.
Santa Cecilia Hurdoho	34. —	314.
Santa Florentina Lodares	34. —	307.
N.S. della Atocha Figueron	40. —	334.
Brigantinok.		
Il Vivo Alvarez	14. —	112.
Cedazo Vacaro	18. —	125.
La Risoluzione Tripoyen	18. —	126.

Az *Angliai* Ország-Gyűlésnek Második Táblája eleibe, következő értelmű feltételt terjesztett *Maitland* Fő Strása-Mester Ápr. 3-dikán: „Kérni kell a' Királyt, hogy közöltesse az Ország-Gyűléssel, ezen hadban meg sebesedett, és el-hullott minden embereinknek valóságos laistromát, valamint azon ágyúk' számát is, melyeket *Dünkirchentől* lett vissza-vonulásunk' alkalmatosságával veszítettünk. — *Pitt* Úr, szükségtelennek, politika ellen valónak, és hazontalannak állította ezen Fel-tételt. „Mire

való lenne, úgymond az említett szorosszámadás? Ha látnánk is mi abból, hogy volt veszteségünk, mely, szükséges következése minden hadnak; és hogy a' mi veszteségünk, ki vétén a' *Dünkirchenit*, tellyességgel nem nagy volt: ugyan tsak egészen más, és szélesebben ki-terjedő okokon fundáltatik a' had-folytatás. — Mi szükség volna minden leveleket eleiberakni a' Gyűlésnek? (Ezen kérdésével azelőzött *Pitt* Úr, *Maitland* Majornak azon igyekezetére, mely szerént ez, Ápr. 10. dikén, olly értelmű Fel-tételt szándékozott megént eleibe terjesztetni a' Gyűlésnek, hogy, kérje a' Királytól, az első esztendőbeli hadakozást tárgyazó Írásoknak vele való közölte-tését.) „Így — monda továbbá *Pitt* Úr — egészen ki kellene nyilatkoztatni: mi módon akarjuk Mi meg-támadni az ellen-séget, 's védelmezni magunkat? nem különben az *Európai* Hatalmasságoknak is egymáshoz képest való állapotjokat, és több efféle dolgokat. — Ezt tselekedni meg nem engedheti a' Politika; de szükségtelen is volna.“ — *Fox* Úr, álmélkodását jelentette ezeknek hallására. A' Gyűlésnek, úgymond, van jussa reá, hogy lássa az említett Írásokat. Hogy' tudhatja más képpen a' Nép, mit vésztett? Hogy' tudhatja, ha vallyon jók voltak e' a' Plánumok? 's jól hajtattak e' végre, 's vallyon szükség e' rajtok változást tenni? — *Murray* Úr így

szóllott a' többek között: „Ágyúink szá-
mának eggyel kettővel több, vagy keve-
sebb volna, semmi különbséget nem csinál,
a' had szükséges voltáról való értelmében
a' Publikumnak. “ — *Maitland* Úr Fel-
tételére nem is voksolt a' Gyűlés; hanem
eggyátalylában megvetette azt.

Londonból, Áprilisnek 4-dikén. —
„*Rutland* nevű Grófságunkban 3122 font
sterlinget adakoztak a' Lakosok, önként-
való jó-szánttokból; a' végre, hogy Király
ő Felsége' kívánsága fzerént, melyhez
már az Ország-Gyűlés' meg-eggyezése is
hozzá járult, polgár lovas Katonaságot
állítsanak-fel magok között. Reá mennék
Angliában száz ezer font sterlingre, az
efféle szabad akaratból származó adako-
zások, melyeknek czéllyok az, hogy
mindenütt elegendő fegyveres erő legyen
széleinken, a' Frantziáknak vissz-tartóztat-
ásokra. — *Fox* Úr ellenzette volt ezen
adakozásokat az Ország Gyűlésben, mely-
tselekedetét, olly tsípös jegyzés mellett
hánytorgatják Ministeriális Újságaink: hogy
lám azokat az adakozásokat bezzeg helybe
hagyta *Fox* Úr, 's jó néven is vette, mel-
lyek ötet, magát segítették-ki a' szűkölködő
állapotból.“

Nagy-Britanniának Tortola nevű
Amerikai Kis-Szigetjéből olly tudósítások
indíttattak Febr. 28-dikán *Londonba*, hogy
Jervis, és *Grey* Anglus Tengeri Vezérek,

Martinique-Szigetébe — melly ennekelőtte a' Frantzia Korona alá tartozott volt — Seregeket szállítottak; és hogy az egész Sziget, kezei között legyen a' *N. Britanniai* Királyságnak, tsupán egy Erösségen kívül, mellynek régi neve *Fort-Bourbon*, az újjabb pedig *Fort-Republique* volt. — Ebből, Frantzia Republikánus - Generális *Rochambeau* ki-tsapott az Anglusok ellen; de sizerentsétlen volt.

A' Frantzia Korona alá tartozott *Amerikai* nagy Szigetben *S. Domingóban*, *Dauphin* Vára körül, egyfzerre meg-leptek a' Spanyolok Februárius' 28-dikán minden sántzokat, 's el is foglaltak; minekokáért más nap fel-adta magát a' Vár, és a' kikötő hely, bizonyos feltételek alatt: melly hírről *Meneses Jósef* nevű Fregát-Hadnagyot küldött *Madritba*, az *Amerikabéli* Spanyol tengeri Seregnek Fő Vezérje *Aristizabal*.

A' *Roussilloni* Frantzia Grófságban tartózkodó Spanyol Seregnek néhai Fő-Vezérjéről, *Ricardos* Generálisról, írtuk valat: hogy meg-halálozott. Helyébe, Gr. *O-Reilly Sándor* tétetett; de ezt is tsak hamar utánna költöztette a' halál *Ricardos*-nak: 's már most Gróf *della Union* a' Fő Kormányozó Generális. — Azt írják *Madritból*, hogy mind *Ricardos*, mind *O-Reilly* Generálist az a' nyavalya fosztotta-meg életjektől, a' mellyben mind a' Spanyol, mind a' Frantzia Seregből sokan el-haltak

Rouffillonban; de a' melly, kezdett már alább hagyni, az újjabb tudósítások szerént. — A' *Spanyol* Király, minekutánna több ízben tartott volna tanátskozásokat a' maga Minifterjeivel, és Generálissaival, a' hadra nézve: olly rendeléseket tétetett, mellyeknél fogva egész erőben folytathassa *Spanyol* Ország is, maga részéről, a' hadakozást a' *Frantziák* ellen.

Lisbonából, Februárius' 18-dikán. — „*Thompson* Hajós - Kapitányunk, ezen hónapnak 13-dikán érkezett-vissza *Algirből*, 's beszéli, hogy a' melly írást vitt vala innen a' *Dej*hez (*Algir*' Fejedelméhez), ismét vissza - hozta: mert a' *Dej* nem elégedett-meg vele, hogy csak Státus-Titoknokunknak *Pinto* Úrnak a' neve, nem pedig az Igazg. Királyi Hertzegé vólt alája írva az írásnak. “

„Kívánsági a' *Dej*nek ezek: 1.) Hogy *Portugallia*, fizessen esztendőnként három millió piafztet *Algirnak*. 2.) A' melly Nemzetekkel hadat folytat *Algir*, azoknak hajójaikat ne vegye *Portugallia*, maga őltalma alá. Ezen tárgyak eránt mindjárt Státus-Tanáts tartatott, 's meg-parantsoltott *Thompson* Kapitánynak, hogy készen tartsa magát az *Algirba* való vissza-indulásra. “

„Midön el - indúlt vólt *Algirből* *Thompson* Kapitány: öt gabonával rakott Fran. hajók is szándékoztak onnan indulni, és 16 *Algiri* ragadozó hajók. “

„Egy kis hadi hajós Sereget készített Igazgató Hertzegünk, 's fogja azt küldeni *Brasília* Tartományunkhoz, melyre nagyon láttatnak fogokat fenni a' *Franziák*.“

Koppenhágából, Ápril. első napján. — „Úgy beszélnek itt, hogy a' jövő hónapban 6 első nagyságú, és 5 közép-szerű hadi hajók fognának az ide-való parthoz érkezni, 's magokat a' mi hajós Seregünkkel egybekaptsolni. — Tizenhat elztendőktől fogva nem volt itt olly divatja a' pénz-váltásnak, mint most.“

Gallitziból, Áprilinek 16-dikán. — „A' *Lithvániai* Levelek húsz ezerre teszik az ottani öfzve-szövetkezett Lengyelek' számát, 's azt is írják felőlők, hogy már mintegy huszonnégy ágyút vettek el az *Oroszoktól*.“

„Az öfzve-szövetkezett Lengyel Seregbeli Katona, naponként nyóltzad-fél krt., 's egy portzió pálinkát, kenyeret, és húst kap.“

„A' 4-dik Áprilisi ütközettől fogva, nem halljuk, hogy más verekedés lett volna az *Oroszok*, és *Kosciusko* között. Csak meg-visgálta *Kosciusko* az Ellenség' sántos táborát, mely mintegy 6 mért-földnyire esik *Krakkón* alól, 's azzal visszavért a' maga előbbeni tanyájára, a' melyen volt még tegnap.“

(Későbbben költt Lengyel Levelekből azonban azt olvassuk, hogy Apr. 18-án igen véres hartz volt a' Lengyelek és Oroszok között, mellyben ismét amazoknak szolgált a' szerentse. Az Oroszok valami harminztig való ágyút vesztettek, 's holttjaik között, Baró *Igelströmnek* — a' Lengyel - Országi Orosz Fő Vezérnek és Ministernek — egy Attyafia is találatott.)

Elegyes Tudósítások.

Nápolyból, Áprilisnek 8-dikán. — „*Korszikának S. Fiorenzoi* ki-kötő helyéből, *Romney* nevezetű hadi hajót küldött ide, Anglus Tengeri Vezér Lord *Hood*, olly hagyomással, hogy vigyen innen rövid gömbölyeg ágyúkat, bombikat, és más hadi készületeket, mellyekkel minekutánna meg-rakodott volna: mindjárt vissza - tért az említett ki - kötő helybe. Hogy ide érkezett ezen hajó: leg-ottan az Anglus Követ *Hamilton* Úr is bé-jött ide *Casertából*; de a' hajó' el-menetele után ismét vissza-ment a' *Casertai* Királyi Palotába, a' hol tartózkodnak t. i. mostanság az Udvarral együtt a' külső Országi Követek is.

„A' Frantzia borokhoz hasonlókat kezdtek itten készíteni szerentsés előmenetellel; és már egész hajókkal is vittek ki efféle tsináltt borokat *Dániába*, és *Russziába*.“

Madritból, Mártziusnak 28-dikán. — „Ezen hónapnak 14-dikén, rendkívülvaló,

és igen hosszas Státus-Tónáts tartatott, az *Aranjuezi* Királyi Palotában, magának a' Királynak elől-ülése alatt, a' mellynek végződésével, tüstént küldetett *Madritba*, *Aranjuez Fél-Sziget'* (Peninsula) Kormányozója, egy Adjutánsal együtt, néhai Első Minister Gróf *Arandához*, 's jelentette neki a' Király' nevében: hogy minden írásai el fognak psetsételtetni; maga pedig (Gróf *Aranda*) mennyen *Andalusia'* Tartományának *Jaen* (vagy *Gaen*) nevű Városába, 's ott várja a' további parantsolatokat. — Úgy halljuk, hogy a' *Valenzai* Érseken kívül, még más egynehány Nagyok is őrizet alá tétettek; mivelhogy olly tzimboraságban voltak, a' melly, ellenkezőnek találtatott a' Státus' tsendességével. “

„A' *Navarrai* Rendeknek meg-engedte a' Király, hogy közönséges Gyűlést tart-hassanak, 's Királyi Kommisszáriusnak nevezte közzéjek *Alvarez Márton* Urat; a' *Biskájaiak* is kértek, 's kétség-kívül fognak is engedelmet nyerni, hasonló Gyűlés-tartásra. “

Frantzia Ország.

A' melly nap meg-gilljotínoztattak: *Danton*, és az ő Társai, t. i. az újabb tudósítások szerént Áprilisnek 6-dikán; így szólott *Vadzer* nevű Tag, a' Nemzeti Gyűlésben: — „Meg-tisztult már most a' Gyűlés, az álnok gonofz Emberektől, és akadály nélkül fog dolgozni a' Nép' javának

elő-mozdításában. Szemmel látott tanúja voltam én annak a' botránkozásnak, melyet az Öszve-esküdttek követtenek - el tegnap a' Revolut. Törvényszék előtt. — *Danton*, a' kinek erős izmos teste, dörgő szava, és szörnyű termete, rémítői voltak a' szabadságnak — ez a' *Danton* agyarkodva ordította: hogy három hónapok előtt mind félélyel fognak tépetni az ő Ellenségei. Az Öszve-esküdttek, tsimbókokkal hajigálták a' Birákat. *Dillon* (Ex-Generális), *Simon* (Ex-Tagja a' N. Gyűlésnek), és *Thouret*, öszve-esküdttek a' magok tömlőtzeikben, a' ti veszedelmetekre: 's hát avagy életben kell - é ezeket hagyni, *Danton* után? Diktátorról, 's *Cronwell*ről volt szó. De mondom néktek, ősz Republikánus létemre, a' kinek meg-jegesedett már a' vére; hogy ha eggy olly Tsudaállat támadna mi közöttünk: még gyűjtenék annyi erőt magamban öszve, hogy én annak egy hegyes kardot ütnék a' szívébe, 's kereftül vágnám késemmel a' hasát. — Kell esmérni a' Népnak a' mi magános életünk' folyamatját, és vagyónunkat. “

Couthon, tódította ezen Fel-tételt, 's nyilván kívánta; hogy leg-fellyebb egy hónap alatt tartozzon ki-adni nyomtatásban minden Tagja a' N. Gy. nek, a' maga erköltsi viseletének, 's előbbeni, és mostani vagyónjának egész le-írását, mellyben ha leg-kisobb igazságtalanság fog is észre

vevődni: meg bosszúllyá azt a' Nemzet.
 — Lármas örvendezés között emelkedett fel a' Gyűlés ezen kívánságnak hallására; 's leg ottan Törvényt tsinált abból; hanem a' Törvény fel-tevését (stilizálását) bízta a' Közjóra ügyelő Deputátzióra.

Magyar Ország.

„Nyitra' szomszédságában fekvő *Drafszovetz* Falubéli Plébános, Tisz. *Répássy János* Úr, úgy adta - elő Mártz. 16-dikán e' mostani hadnak szükséges voltát, hogy néhány napok' múlva önként jelentették 12 Legények katonaságra való készségeket.“

Erdély Ország.

Maros-Vásárhelyről, Ápril. 13-dikán.
 „Egy, mindenek előtt szeretetben, és tiszteletben volt *Asszony* — Méltóságos Gróf *Losontzi Bánffy Anna Mária* — Fő Kormányozó Urunk' édes Leánya; és Gróf *Rhédei János* Thesaurális Titoknok Urnak — fájdalom! csak 22 hónapokig, és 20 napokig volt kedves hitves Társa, legvirágzóbb életében enyészé el. — Valamint meg - hidegült tetemei, minden illendő utolsó tisztesség - tételt meg - nyertének: úgy kedves emlékezetének is, tudom, hogy minden érzékeny szívűek, vagy egy-néhány könny - tseppeket, vagy pedig sohajtásokat áldoztanak: mert ennél jobb Grófnet mostanság el nem veszt *Kolosvár*.“

„Örömmel jelentem, hogy azon már régen tudva, de eddig csak szándékban

lévő Magyar Nyelv művelő Társaság itten valósággal fel-állott. Munkálkodásának tárgyai igen nemesek, és hasznosok lesznek — úgymint: — Leg-előbb is rendes munkáját szakaszos darabokban, egymásután ki-adja; annakutánna esztendőnként, az Európai 's Hazai minden főbb Történeteket egy Könyvben öszve-summálva, és mellettek egy külföldi forma jó ízű kézbéli Kalendáriumot is tészzen közönségessé. A' Magyar Munkákat, minden részre-hajlás nélkül, az igazság' sinór-mértéke szerént fogja vizsgálni, és vélekedéseit ki-adván, ha az Író magát menteni kívánnya, a' menttséget hasonlóképpen ki-adja. — Ez, reménylem, nagy virágzását fogja a' Magyar Litteraturának eszközteni. Tagjai két-félék lesznek a' Társaságnak: segítők, és dolgozók. Az elsők, valamint beavattatásokkor, úgy azután is minden esztendőben, leg-alább is 5 német forintokat tesznek-le; az utólsók pedig e' helyett munkákkal érdeemesítik magokat. — Már mindenfelé levelek küldettettek, melyek által az érdeemes Hazafiak meghivattatnak. “

B é t s.

Tegnap-előtt ismét egy Sufzter állott a' szégyen-póltzon, 's ennek is hasonló fel-írású tábla szemeleltetett a' mellyjén, valamint a' minap említettnek: t. i. *Wegen Verführung zum Unglauben.* (A' hitetlen-

ségre való tsábitásért.) — Úgy halljuk, hogy még nyóltzan fognak így ki-állíttatni, 's mind ezek, mind a' két elsőbbek esztendőig lesznek mélyly tömlőtzen; annakutánna pedig ki-küldetnek a' Tsász. Kir. Tartományokból.

Felséges Urunk' *Mezőhegyesi*, és *Bábolnai* ménesseiből, nem különben a' Gróf *Károlyiéból*, és *Báró Vesselényiéből*, mintegy száz ötvenig való paripákat fzelettölzve *Csekonits* Oberstier, résszerént ő Felsége' és *Károly* Fő-Hertzeg' számára is; de nagyobb rélzént *Ánglus Királyi Hertzeg Yorkéra*. A' napokban érkeztek ide ezen lovakkal, a' Királyi Ménések mellé rendeltetett Hufzárók, kiken meg-tétszik, hogy Tsikósokból 's Gulyásokból lettek lovas Katonákká: mert ugyan jól értenek a' szörin való lovagláshoz is. Némelly itt lévő Generálisoknak, 's egyéb Méltóságoknak jelenlétekben jeles próbát adtak ebbéli tökéletességekből: mert fel-kaptak a' nyergetlen lovakra, 's úgy futtattak, hogy a' leg-tanúltabb 's gyakorlottabb lovaglóknak se hagyhatták őket egy nézéssel. — A' lovakról mindnyájan meg-vallották az Uraságok, hogy soha annyi szép és derék paripákat nem láttak egy rakásban. — Kétség-kívül a' jó-féle ánglus lovakhoz szokott *York* Hertzeg is örülni fog ezen magyar-fajta deli paripáknak. Az egész úton két két krajtzárt kapnak a' Hufzárók minden napra egy egy lótól, a' magok rendes zsóldjokon felül.

T O L D A L É K

A' Magyar Hirmondónak, Apr. 25-dik napján, 1794-ben költt árkusához.

Magyar Országból, Mártzius hónapjában.

Az adózó Polgárok' fogyatkozásáról, és orvoslásáról.

Az Országnak minden rézeiben, minden Gyűléseiben leg-gyakrabban elől fordul a' köz-jót kívánó Rendek között a' parasztok elő segétségéről való beszélgetés; és méltán is: mert a' kiktől minden rend érez valami boldogulást, szükség, hogy azoknak boldogulásokról minden rend gondolkodgyon. Ez az ok vólt egyyetlen egy gerjesztője ezen munkátska szerzőjének is. Azért lehetetlen, hogy egyes szemmel ne olvastasson mind azóktól, kik a' köz-jónak elől mozdíttását óhajtyák.

1. Fogyatkozás, hogy fölgyeiket be nem vetik, meg nem munkálják, vagy felébe ki adgyák. Ez töbnyire abból esik, hogy restek, gondatlanok, túnyák. Történik mindazáltal abból is, hogy vagy egésségek, vagy vonós marhájok, vagy vetni való magjok nints.

Orvossága ennek a' fogyatkozásnak az, hogy a' Földes Urak, vagy Tisztek, mind őszkor, mind tavaszkor a' Helység eleitől, vagy tsáfzeitől tudakozódjanak, ki és mi okból nem vetette be földjeit, és ha kikben a' restség, vagy gondatlanság okozta a' fogyatkozást, azokat minden ok vetetlenül illendőül büntessék, és újj büntetés alatt e' fogyatkozás helyre hozására kényszerítsék. Ha pedig

a' mag szüke miatt esett a' hátramaradás, ad-
 janak újj fejében magot. A' kiket pedig a'
 vonós marhának nem léte akadályoztatott meg,
 azok számára szállítsanak meg egynehány
 marhás embereket, hogy ebben Felebaráttyo-
 kat, vagy áldomásért, vagy gyalog munká-
 ért vagy Isten kedvéért segítsék. Hogy pedig
 mind erre, mind arra könnyebben reá vehellék a'
 vagyonosabbakat, ígérjék kezellégeket, és ara-
 tás, avagy is dézmálás idején leg először is a' köl-
 tsön adott magot, bort, vagy munkát pótol-
 tassák ki. Ha pedig így a' vonós marhának
 költsönözésére senkit se vehetnének, tehát ve-
 gyék bé a' szántásokat az Uraság dolgába
 (robotjába) mellyet az után a' marhátalan
 polgár gyalog pótollya ki.

2. *Fogy. hogy földjeiket el zálogollyák.* Ezt
 többnyire azért tselekeszik, hogy nints miből
 meg adják az adót, és így kényszerítettnek a'
 vagyonosabbakhoz folyamodni, kik félvén,
 hogy mind derék pénzek, mind kamatyok oda
 vész, zálog nélkül nem segítettik. Hogy pedig
 nints miből meg adniok az adót, tsak nem
 mindenkor onnan viseltetik, hogy a' miből
 penzt kellene venniük, úgy mint a' borból,
 pálinkából, gyümöltsből 's a' t- azt el-veszte-
 getik, nap számba való menéssel pedig pénzt
 keresni vagy restelnek, vagy szégyelnek.

Ez tehát meg orvosoltatik, ha az említett
 vesztegetés meg gátoltatik, a' henyélés pedig,
 és a' szégyen ki-írtattatik. Van pedig mind a'
 kettőre módja, mind a' Földes Urnak, mind
 a' Tisztnek: erre ugyan, ha meg büntetik,
 amarra pedig, ha az említett terméseket a'
 birákra bízzák, vagy idein korán el adatják,
 az árrát pedig a' falu ládájába záratják.

3. *Fogy. Hogy egymás termését meg étetik.* Ez néha gondatlanságból, néha gonofságból esik, melly mód nélkül nevelkedik, egy részént abból, hogy tsöszök nintsenek. más részént abból, hogy a' kártévők érdemek szerént nem büntetnek.

Rendelteffenek tehát tsöszök, és a' kártévők mindenkor nem tsak a' kár meg-fizetésével, hanem másképp is meg büntettetteffenek. Hogy pedig ebben a' büntetésben a' bírák lágyok ne legyenek, a' Földes Ur, vagy Tiszt minden alkalmatossággal kérdést tegyen a' kártételekről, és azoknak büntettetésekről, és ha ebben fogyatkozást talál, büntesse meg a' bírákat azokkal edgyütt, kik a' kártették, vagy a' kártévőket¹ védelmezték, annál is inkább azokat, kik talán a' tsösz, vagy bé adót meg verni, vagy tsak ijeszteni is méréfzlették. Mindazonáltal imitt amott az is okozza ezt a' kártételt, hogy az írtások a' marha járásba engedtetnek, vagy azoknak az ilyen rétek, vagy földek között hagyattatnak, jól lehet más felé is vólna, vagy leg alább lehetne út. Azért az első esetre leg jobb vólna az ilyen írtásokat egészen elhagyni, és másutt irtani való helyet ki-fizabni. A' másakra nézve pedig az utat az olyan rétek, és földek közzül el-tiltani, más helyre tsináltatni. De az ilyen kártételeknek néha még az is oka, hogy a' házak, kertek rendbe nintsenek, és a' vizek folyási egyenes utba nem vétetnek. Szükség tehát ez eránt is hathatós rendelést tenni.

4. *Fogy. Hogy a' terméseket annak idejében bé-nem takarítják.* Ez is ollykor a' lustaság vagy dösölés, vagy haszontalan, és elhallasztható foglalatosság miatt történik. Töbnyire mindazáltal abból esik, hogy az Uraság,

vagy Vármegye Tisztjei a' takarítás idein a' parafiztokai, vagy favágásban, vagy valamely más haladást szenvedő munkában foglaltatják, vagy a' dézmálást, néha magok alkalmazosságok, néha a' restek készületlensége miatt addig halogatják, míg vagy a' hosszas elfők, vagy a' madarak a' termést meg nem rongálják, 's fogyasztják.

Ez meg orvosoltatik, ha mindenek annak idejében tértetnek, ha a' fatélen vágattatik, a' dézmálás díb dáb okokból, és egy két készületlen miatt nem halogattatik. Erre pedig a' Tisztek Urbarium szerént is kötelesek; de ha azzal nem gondolnak, fizetések tsorbulásával is kényszerítethetnek. Ide tartozandó az is, hogy az Uraság termésének nyomtatása előtt a' ízigénységnek meg engedteffék, hogy maga termését is mindjárt a' dézmálás után öszve hordja, jól bé takarja; sőt a' ki ebben rest volna, büntetéssel is ösztönöztessék.

5. *Fogy.* Hogy a' gabonát vesztegetik. Ez nem csak abból esik meg, hogy pogátsát, kalátsot, 's több efféle nyaláunkságot gyakorta készíttének az Állzonyok, hanem abból is, hogy bizonyos gyümölcsökért, vagy edényekért a' gabonából kétszer töltve is adnak, vagy valamely adó miatt valamit idő előtt fele árron el-adnak.

Ez meg orvosoltatik, ha a' Vármegye rendelkezése szerént az előjáróktól az ilyen kéttzeres adás vevés nem csak egy két faluban, hanem mindenütt meg büntettetik, ki vévén tálam olly helységekbe, a' hol a' gabona újjig mindenkor el-tart. Ellenben a' kik felebaráttjoknak pénzből való ízorútsága miatt fele áron vezznek tőle gabonát, emlékeztessenek reá, hogy ez olyan, mint a' lopás, és azért

utóbb két annyit vesztenek rajta, mint nyertek. De hogy ez meg legyen, szükség eránta, a' Tiszteknek gyakortább kérdést tenni, és a' törvénteleneket a' gondatlan előjárókkal egygyütt meg büntetni.

6. *Fogy. Hogy magokat adósságba verik.* Ezt némellyek valamelly szükség és hasznos marháért, jószágért, épületért, vagy házaságért, némellyek pedig eszem íszomért, tsetsébetséért sorsok felett való viseletért, Urakkal, Tisztekkel való esméretségért, barátságért tselekeznek.

Ennek orvossága az, hogy a' szerzett Jószágnak hasznából minden egyéb szükség előtt a' derék pénz öszve szereztessék, és ki fizetessék, vagy leg alább a' kamat minden esztendőben le-tétessek. A' mi pedig hasznot nem hajt, vagy tellyefféggel nem szükséges, mindjárt el-adattassék, és az árra az adósság ki-fizetésére fordíttassék. De ebben is a' jó Uraságnak vagy Tisztviselőnek kell nem csak tanátsadónak, hanem néha kemény kényszerítőnek is lenni. Azonban vannak olyanok is, kiken az adósság sokasága miatt, melly vagy őstől maradott, vagy magoktól tétetett, így nem lehet segíteni. Ezeket, ha nem csak nem iparkodnak kitsinyenként az adósságot le fizetni, hanem esztendőnként szaporítják: — — — — — jó volna leg alább egy két esztendőre szolgálatra kényszeríteni, és az alatt földjeiket, rétjeiket szállőjelet 's a' t. felébe ki adni, és abból az adóssá-

got ki fizetni, e' végre bizonyos személyeket rendelve, a' kik a' bé-vett jövedelemre, ha máskint nem akarnának, valami jutalomért gondot viseljenek.

7. *Fogy. Hogy egymást törvénytelen uszárakkal rongják.* Tudni illik némellyek egy két forintért, mellyet Felebaráttyok nagy szükségben fel kért, kinek réttyét, kinek földjét, kinek egyebét csak interesben mind addig bírják, míg a' derék pénzt kélz pénzben vissza nem veszik, némellyek pedig egy két forinttra minden esztendőben, egy két akó bort vesznek csak kamatul, de ha a' derék pénzben tudják is, egy két forintért akkor is egy két akó bort várnak, mikor a' bornak akója 3—4 forint.

Ezt meg orvosolhatnák néha a' lelki Atyák is, a' bírák, eskütek is; közönségesen mindazáltal jobban meg orvosolhatják a' földes Urak, Tisztek, kemény dorgálások, és büntetések által. De hogy ezzel a' költsönözéstől el ne idegenedjenek, ezekbe kell juttatni, szájokba rágni, mit kívánnának, ha ők hasonló szükségben vólnának, a' mi még meg is történhetik. E' mellett jó vólna őket kezes-séggel vagy valami jó akarattal is a' Tiszteknek biztatni.

8. *Fogy. Hogy a' lakodalmakban mértéktelenek,* és ugyan mind az időre, mind a' költségre nézve. Az időre nézve azért, mert többnyire egy hetet töl enek benne, és így mennyi szükséges dolgot el mulatnak? A' költségre nézve azért, mert gyakorta egy ökröt, vagy tehenet vágnak le, tíz, tizenkét akó bort íznak meg, és így a' mi szükséges költségre, munkára jó lett vólna, egy lakodalomban

el fetséllik. Meg történik ez néha a' torban, palzitában is.

Ennek orvossága volna az, hogy az ez eránt tett Királyi parantsolatok végre hajtatnának, a' nyakasok kalodára, páltzára huzatnának. Nem is kellene több egy két példánál, tsak mindenütt egyeránt sürgettetne. De ezt se viheti más végben, tsak a' Vármegye, vagy Uraság Tifztjei, a' dorgáláshoz vagy büntetéshez hozzá adván, hogy ha meg nem szűnnek, nagyobb adót vetnek reájok.

9. Fogy. *A' vadászat.* Ebben is némelly helységeken sok időt vesztegetnek, sőt költséget is tesznek némellyek, ritkán esik pedig hogy abból valamit keressenek, mert félvén világozágra, piatzra vinni, vagy meg eszik, vagy el vesztegetik a' mit kapnak. Erre is tehát szemnek kellene lenni, és a' tilalmat gyakorta meg újjítani, a' vétkeket érdemnek szerént meg büntetni.

10. Fogy. *A' szolgáknak, kanászoknak, vagy egyéb tselédeknek szüke, dologtalansága, vagy hivtelensége, és felettébb való bér kérése.* A' szüke abból esik, hogy némelly helységeken több henyélők meg szenvedtetnek. Légyen tehát közönséges tilalom minden helységeken, mellyet a' büntetés is mindjárt kövessen, ha a' henyélők szolgálatba nem állanak. A' bér is szabattasféki mindenféle szolgáknak tselédeknek külső, vagy belső munkájokra nézve minden Vármegyékben egyeránt, mellyet se gazda, se tseléd által ne hágjon bizonyos büntetés alatt. Hogy pedig a' tselédeknek dologtalansága, és hivtelensége meg orvosoltassék, ne légyen szabadnékik tsak a' szomszéd faluba is szegődni, ha előbbeni gazdájától jóviselése eránt levele vagy bizonyosága

nintsen, melly nélkül ha ki-megy, 'mindjárt az első helység' kalodába tegye, és meg tsapassa, hasonlóképpen tselekedjen azzal is, a' ki bé fogadja. De ez eránt minden elzúndóben Sz. György nap előtt leg alább egy hónappal meg kellene újíítani a' parantsolatot, utánna pedig minden helységben kérdést tenni, ha meg tartatott e' a' parantsolat? és a' kinek-múlt volna, azt okvetetlenül meg büntetni.

11. *Fogy. Hogy a' Katona fogáskor, vagy a' bíráknak, vagy néha a' Tisztviselőkhnek helytelen gyűlölségek, rendelkezések miatt a' szükséges, és néha egygyetlen egy gyermekek, vagy vejek, vagy tselédjek fogattatik meg a' szegény adózóknak, melly miatt az után, se Vármegyének, se Uraságnak, se magoknak eleget nem tehetnek. Ez eránt is tehát különös parantsolatnak kellene botsáttatni minden Vármegyékben, és helységekben, hogy az illyeknek meg ne fogattassanak, ha bár valamiesetek történt is gyarlóságból, mellyért inkább büntetessenek meg, máskint, és helyettek olyanok fogattassanak meg, kik vagy henylők, vagy részegesek, vagy kártévők, és botránkoztatók.*

12. *Fogy. Hogy a' Bírák, eshüdtek nem olyanok, mint kellene lenniük, az az vagy félénkek, vagy vakmerők, vagy részegesek, kegyetlenek, és botránkoztatók. És így a' hatalmassabbaknak, vagy hozzájuk hasonlóknak nem mernek, vagy nem akarnak vétetni, a' szegényeket azoktól el hadják nyomattatni. Ennek leg jobb orvossága lenne az, ha a' Tisztviselők a' bíró választáskor a' választandókról, a' Plébános Uraktól, kik a' népet mindenkör jobban eszmérik, tanácsot kérnének, és soha olyant ne candidálnának, a' kinek elég-*

telenségéről kételkedni lehet, ne is tekéntének se ízölgálatot, se ajandékot, melly a' íze-
most is meg vakítja.

Történnek ezen kívül több fogyatko-
zások is, vagy az égés, vagy az árvíz, vagy
a' föld indulás, vagy a' mrigyes betepség, vagy
a' dög, vagy a' jég, vagy a' hófzás eső, és
szárosság miatt.

Ezek körül némellyek a' gondatlanság-
ból, némellyek pedig egyenesen Isteni büne-
téből, vagy látogatásból történnek, Amazo-
knak tehát eleit lehetne venni a' vigyázás ál al.
Azert a' gyójtogatásra nézve jó volna az éjtza-
kai vigyázó, nem kellene senkinek semmi es-
méretlen embert bé fogadni, vagy mindjárt a'
Biróhoz Nótáriushoz, kellene vezetni, levelét,
uttyát meg vizgálni, ezen kívül a' házokat
kályhákat, kementzéket, kényenyeket, per-
nyét, vagy hamut mikor ki-öntetnek meg-te-
kénteri, a' gyúlladás ellen, lajtorjákat, tsák-
lyákat, öntő kannákat 's a' t. rendelni. A'
betegség, vagy dög eránt orvosokat idein kül-
deni 's a' t. A' mi pedig a' többi tsapásokat
illeti, mivel azok többnyire a' botránkoztató
vétkék miatt, ugy mint: a' részegség, károm-
kodás, fajtalan élet, innep, vagy bűt szegés,
Isten, vagy Religio ellen való beszéd miatt
botsáttatnak reánk, azért ezek ellen Sz. Ist-
vánnak, Sz. Lázlónak, első Lajosnak (és
hogy többekről ne ízőllyak) Mária Theresiá-
nak, és mostani Fejedelmünknek törvéennyét
szívre kellene venni, és azok szerént az il-
lyen nyilván való vétkeket személly válogatás
nélkül keménnyen meg büntetni, és e' végre
az Uraknak, a' szegénységnek, jó példát mu-
tatni, avagy leg alább nyilván való gonosz
példával rofzra nem vinni.

Minekutánna pedig a' kár, veszedelem, nyomorúság meg történt, azt békével tűrni, az Istennek a' bűnökért fel ajánlani, attól különös ájtatossággal orvosságot kérni illenék. Mindazonáltal a' természet szerént való orvoslásokat sem kellene el-mulatni, és a' miket a' *Hírmondóban* a' kárvallottak segétsége eránt némelly közjót kívánó Hazafiak több ízben is projectáltak, lassanként gyakorlásba venni.

Egy jó reménységű tanuló Iffiú, el-járta a' múlt esztendőben Magyar Országának felső részeit, és a' mit látott, 's hallott, szorgalmasan fel-jegyezte. Méltónak találtuk némelly dolgokat jegyző Könyvetskéjéből ki-írni, 's közleni azokat Erdemes Olvasóinkkal.

„Nékem a' Hegyallja igen meg tetszett. Erről alább bővebben. Előbb leírom, hogy folyt az Examen a' Sáros Pataki Reformatum Collegiumban Juliusnak elején 1793-dik esztendőben: fel-gyülekeztek t. i. a' Curátorok, és minden Rendben 's mind két Nemen lévő Halgatók; a' Tanító a' cathedrába fel-állván, egy kis beszédet mondott, minekelőtte az éneklő chorus, szép hármóniával, az Exámen' tárgyát illető, és éppen az Exámenre készített éneket el-éneklette volna; melyek után catalogus szerént az exámináltatandók elő-szóllíttattak, kik-is, a' mennyire a' meg-határozott rövid idő engedte, igen rövideden meg-kérdeztettek. A' Togatus Deákok defendáltak; és oppugnáltak némelly ki tett Thesiseket, és feleltek akármellyik halgátónak objectióira, a' kinek ezeket tenni tetszett; a' más Tanulók (classisbéliek) pedig. csak a' Tanítónak kérdéseire feleltek. — Igen nagy számmal lévén,

kivált a' Tanulók, majd mindenik tsak nem egynehány szóból álló feleletet mondott, és a' leg-tovább szólónak felelete is alig tartott egy minutáig. — Ezen examináltatásra való siettséget pedig, az exámenre ki-szabott rövid idő okozta, melly mind öszve a' Deák-kok' Exámenjét, a' Humánistákéval egybevén, tsak három napból állott. Nékem azt bizonyították, hogy két héttel a' solemnis exámen előtt, a' Tanulók az arra ki-küldött, és ki-rendelt Primáriusok által, a' magok Classisokban, bővebben, és keményebben szoktak meg examináltatni. Kár hogy a' tanuló Iffiúságnak több reális cognitioja nem vólt ezen dologról, mellyet jól meg tanúlt, és folyvást el mondott. — — — Minden Matériának el végeződése, vagy minden újj Classisnak fel-jötte után, a' más Matériának, vagy a' Classisnak Tanítója, egy kis beszédet mondott, ismét hármóniában éneklettek, 's ezt tselekedték a' Matériának el-examinálása, vagy a' más Classisnak be-jövelete után is. — Az Exámen pedig, minekelőtte a' hallgatók el-oljzolásának, mindenkor egy kis Imádsággal rekesztettetik be, melly után újjra énekelnek. — Nékem ugyan az ének igen tetszik, tsak azt sajnáltam, hogy annak felette gyakor elő-fordulása, és hosszas tartása, az úgy is kevés idejét az Exámennek még kevesebbé tette. — A' következő napon reggel, Exámen előtt, az itt egyben gyülekezett mind két renden lévő Reformátusok, úgymint a' Pátronátust tévő Nemesek, és Papok Gyűlést tartottak; ugyan tsak ez, Superintendenzialis Gyűlés nem vólt, az Esperesek is jelen nem lévén. A' Superintendens, és a' Fő Kurátor

Patai Úr praesideáltak. A' Gyűlés' tanátskozásának tárgya, főképpen a' Collégiumot illető dolgok voltak. — A' több végeztések közt, mellyeket itt tettek, azt az egyet fájlaltam: hogy az eddig Magyarúl tanított Physicát, ú ra Deákúl taníttatni parantsolták. Ezen meghatározásnak sok ellent monói voltak. A' Gyűlés után Exámen' volt, ez a' szokott mód szerént ment; dél után is hasonlóképpen Exámen volt. Estve a' Poéták, Komédiát jádztak a' Collégium' udvarán, nagy számú nézők jelenlétekben. — Látszott, hogy éppen gyakorlatlanok az effélékben. Következendő napon reggel ismét Gyűlést tartottak. Ezen a' napon meg néztem a' régi Pataki Várat, és a' Rákótzai Kastélyát. Ki-tetszik, hogy a' Vár erős volt, és sokat szenvedett; mivel nagy részént csak dűledékei maradtak. A' Kastély igen erős; de nem szép épület. Egy résziben lakható, mellyben a' Kamerális Perceptot lakik; de más része púztán áll; a' púztán álló, és egyik felén már le is omlott része, (mivel azt a' menykő érte) a' szebbik része volt a' Kastélynak, a' mellyben Rákótzimaga lakott. — Ezen részén vagyon egy törpe torony is, mellyen ez előtt négy kis tornyok voltak, mellyekközzül egyik *Astronómica Turris* volt. — A' Kastélynak bástyáin sok ágyú lyukak vagynak, valamint a' Várnak még egészen le nem romlott részein is, sokak látszanak. — A' Várban nevezetes a' Kátholikusok mostani nagy Temploma, melly ez előtt a' Reformátusoké volt. — A' Reformátusok azután későre építették magoknak a' mostani Templomjokat a' Városban, ez előtt mintegy húsz esztendővel; — ez is nagy és szép Templom — A' Várnak szemléléséből megtérvén, az Exa-

menbe mentem. Exeminált a' többek között a' Mathesis és Physices Professor Szabó Dávid Ur, a' Physicából az exámen Magyar nyelven folyt. Ez nekem igen tetszett, ki-vévén némelly újj, és éppen szokásban nem lévő Magyar szókat. Hogy az Examennek vége volt, a' Collégiumot oda hagyó Publicusok valedicáltak. — Ezután az eddig volt Rector hivatalát letette, — és e' helyett más lételett. Mind ezek után az Examen, egy Hármonias énekkel végeztetett. Ezen napon a' Collégium Bibliothécájában voltam; ebben egy nevezetes Könyvet találtam; t. i. egy Bibliát Lengyel nyelven kéz írásban, igen szép pergamendre írva; ezen Bibliát, *Hedvigis*, az I. Lajos Magyar Király Leánya fordíttatta, a' mint vélik a' Magyarból (Vid. Bód Péter M. Achénássát) Anno 1390 íratott, de tsonka, (mivel egy része ki-vagyon szakasztva.) A' Collégium' Bibliothécájáról az a' meg-jegyezni méltó, hogy ez előtt, mintegy száz éftendőkkel még igen nagy, és híres Bibliothécája volt a' Pataki Collégiumnak; de ezen régi Bibliothécából nintsen a' mostaniban semmi maradvány is, mivel résszerént el-pusztított, résszerént el-veszett a' háborus időkben: és széllyel hordatott. — A' Pataki Cellégium sokféle fátumai után Anno 1701 nyúgodalomban lévén, azután gyűjtötte a' mostani Bibliothécáját. S. Patak egy szép téren fekszik, a' régi Várapedig dombos helyen. Nap nyugot felé, és Észak felé is hegyek vagynak. — A' közelebb lévők, a' Pataki és az Újhelyi Szőlőhegyek: mellyek még az Hegy-allyához tartoznak. — A' *Bodrog'* folyóvize Patak mellett foly, és ezen egy derék híd vagyon. Jó iható viz, jóllehet zavaros. A' kút-víz ámbár tisztább,

nem olyan jó, mivel édes; azért majd mindenek a' *Bodrog*' vizét illzák. — Patak, egy nagy faluhoz hasonlít, és inkább érdemel falú, mint sem Város nevezetet. A' leg-szebb épületek, a' két Templom, és a' Collégium; többet, közép szerűnek sem mondhatni. — Most Patakot a' Fiscus bírja; ez előtt Rákótzai Jószág volt, azután Hertzeg *Troutson*, és Maradékai voltak birtokába, míg ki hóltak; úgy azután a' Fiscus kezéhez jött. — A' Lakosok nagyobb részént mind Református Magyarok — a' többiek Catholicusok, és Oroszok.

(*Folytatása következik*)

Tsekély dolog anya nyelvünk' bódlogítására szentelt fáradságom. — Ha többet nyújthatnék a' kedves Haza' oltárára, melly örömost tselekedném!! Minden iparkodásom, oda tzelez, hogy már egyszer szóllanának anya nyelvünkön is a' szelid Mú'sák. — Tsak jó szívvel fogadja buzgóságom a' Nemes Publikum, a' jövő elztendőre Nemzeti nyelvünkön fogom magyarázni, a' mélyebb tudományoknak fundamentomait is, úgy tudniillik: mint ama' nagy tudományú *Ernesti* tselekedett az alsóbb oskolákban lévő tanítványival. Ezen letzkéket is minden jutalom nélkül fogom magamra vállalni, tárgyazván egyedül ebben is a' Magyar Litteráturának, 's a' tudományoknak anya nyelvünkön való virágoztatását. Hogy az iffiúság érezhesse nyelvünknek ékességét sajtó alá botsátom *Cserrei Lörintznek* azon ékes háláadó beifzédjét, magyarázásaimmel meg világosítom, mellyet a' tudományoknak Budára való helyheztetése alkalmatosságával írt, még pedig olly

árron, hogy hét, nyóltz krajtzárokon meg szerzhesse azt magának a' leg szegényebb ifjú is. Tiszta, szép betűkkel lesz nyomtatva az egész munka. Mind azoknak, kik nyelvünknek elő mozdításában ditséreteffen fáradoznak, az ötödik, 's hatodik oskolákat tanítják, ajánlom ezen kisded, de nagy lélekkel írt könyvetskének meg szerzését. Meg vagyok felőle győződve, hogy valakik csak olvasták Tulliusnak ékeffen írt beszédeit, azokat Cserei Lőrintzben némű néműképpen fel találni fogják. Kik tíz exemplárokra elő fizetnek, a' tizeneggyediket ingyen fogják nyerni. Előfizethetnek pedig nálam Komáromban. — Ha fáradságomnak jó láttatja leszzen, közre bocsátom *Bessenyeinek* ritka Galant leveleit is, főképpen a' Szép Nemnek gyönyörködhető idő töltésére.

Varga Márton

a' Böltsességnek Oktatója 's királyi
Tanítója Komáromban.

Gróf Sternberg, és Tisztelendő Dobrovfzky József két tudós Tagjait, utazni küldötte a' Tseh Országi tudós Társaság, mintegy 3 esztendőkkel ez előtt. Dobrovfzky Úr Hamburg Várossának vévén utját, Svéd, Finn, és Orosz Országokat el járván, tíz hónap múlva vissza tért Prágába, 's közlőtte tapasztalásait a' Társasággal. Egy tudós Hazánkfiához utasított leveleiben, ezeket írja a' többek között a' Magyar Nyelvről „Sok hasznát vettem volna, ha Magyarul értettem volna. A' született Magyarok tsudálkozva halgatnák beszélleni, a' Petersburgban szolgáló Finn Országi (Finnlandiai) leányokat. Nem lehet kételkedni ezen két nyelvnek atyafiságáról, mellyet bizonyít az is, hogy a' Finniai Nyelvnek szintűgy, mint a' Magyaraknál tsenek nemei (genera). Sajnovits egybe vetette a' Lappiai Nyelvet a' Magyararral, 's ugyan azon Nyelvnek találta azt; úgy látzik még is, hogy a' Lappiai Nyelv

sokkal inkább különbözik a' Magyarótól, mint a' Tsek az Orosz Nyelvtől. Magok a' tudós Finnok (Finnusok) azt vallják, hogy a' Lappiai Nyelv még Dialektusok se-lehet az ő nyelveknek. Kivánnám hogy valamelly tudós Magyar erről bővebben értekezne Porthan Professzor Urral, ki Finniának fő Városában Abo-ban egy tökéletes Finntai Szótárnak ki-adásában fáradozik. A' Finniaiak a' halat *cal'a*, a' kezethäsi, a' követ kiwi, a' vizet *wesi*, a' nyelvet *kieli*-nek nevezik 's a' t. "

Következendő újj Könyvek érkeztek hozzánk a' napokban:

Az Istennek jósága és Böltessége a' Természeten. Sander Henrik után Pozsonban, és Komáromban Weber Simon Péter költségével és betűivel 1794 8-ad rétb. 507 old. az árra 1 for.

Universa Historia Physica Regni Hungariae secundum tria Regna Naturae digesta. Thomus III. Auctore Joanne Bapt. rossinger, A. A. L. L. et Philosophiae Doctore, Archi-Dioeceseos Strigoniensis Presbytero. Regni Animalis Pars III. Ichthyologia si c Historia Piscium, et Amphibiorum Posonii et Comaromii sumtibus et typis Simonis Petri Weber 1794. Nagy 8-ad rétb. 400 old. Egy rézre metzett képpel. Ezen munka kilentz Thomusból fog állani, melyre még most is előre lehet fizetni, felére egy arannyal, mind öfze pedig 9 forintal

A' Görög Nyelv' Első kezdete A' Magyar Ifjuság javára ki-adta Márton István a' Reformátusok Pápai Gymnásiumában Filozófiát tanító Professor. Győrben Streibig József betűivel 1794. Nagy 8-ad rétb. 264 old. az árra 30 kr.

Oskolai Tanító Könyv. Irta Német nyelven Lun'z György-János a' Kemtyi Oskolák Igazgatója. Most pedig szabadon fordítva, és némelly szükséges változtatásokkal, 's bővítéssel alkalmaztatva a' Magyar Ifjuság halznára ki adta Latzai József Pápai Reform. Professor Győrben nyomtatt. Streibig József betűivel MDCCXCIII. Nagy 8-ad rétb. 331 old. Az árra 40.

